

Алла Адамівна Марушкевич,
 доктор педагогічних наук, професор,
 завідувач кафедри педагогіки
 Київського національного університету
 імені Тараса Шевченка,
 м. Київ, Україна

УДК 37.015.31:316.42

ПІДГОТОВКА ОБДАРОВАНОЇ МОЛОДІ ДО ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Анализируются отдельные аспекты подготовки одарённой молодёжи к активной жизнедеятельности в украинском обществе и её дальнейшего влияния на результативность функционирования всех его сфер.

Ключевые слова: одарённая молодёжь, украинское общество, национальная элита, государственные документы, специализированные учебные заведения, библиотеки.

Some questions towards preparing the gifted youth to energetic vital activity in Ukrainian society and its further influence on the successful functioning all it spheres are being analyzed.

Key words: gifted youth, Ukrainian society, national elite, state papers, specialized studying establishments, libraries.

Світ сьогодні відчуває глибинні перетворення у суспільному розвитку, що суттєво впливають не лише на економічну, політичну, освітню сфери в державі, а й на стан кожної особистості: її внутрішній світ, загальну культуру, відчуття, почуття, творчість. Для України актуальними завданнями щодо збереження та примноження інтелектуального потенціалу молоді, формування національної еліти та її професійної конкурентоздатності є забезпечення ефективної роботи, насамперед, з обдарованими та здібними дітьми, юнаками і дівчатами, а також виявлення, розвиток та реалізація їх здібностей і здійснення всебічної соціальної підтримки.

«Ми живемо в умовах змін і повинні управляти змінами, спрямовувати їх у потрібне русло, орієнтувати на прогрес, запобігати деградації чи занепаду» [4], – наголошує академік В. І. Луговий. У наш час у кожній галузі виробництва, науки, культури необхідні мислячі фахівці, налаштовані на сприйняття та впровадження інновацій, спроможні діяти як в звичайних умовах, так і в умовах динамічної ситуації. Нинішня організація українського суспільства потребує, з боку його керівників, нестандартних підходів до розв’язання існуючих проблем, організації ефективної роботи всіх і кожного, вдалого обґрунтування нагальних потреб населення, активної участі у суспільно-політичних подіях, творчості у проектуванні професійного зростання підлеглих та високої продуктивності розумової діяльності. Для цього державі потрібні не лише віддані, а й, більшою мірою, обдаровані спеціалісти, які

б забезпечували конкурентоспроможність функціонування колективів робітників, учених, культурних та освітніх діячів і вели їх до успіху, як результату досягнення цілей і розв’язання поставлених завдань.

Метою нашої публікації є акцентуація уваги керівників освітньої галузі, науково-педагогічних працівників ВНЗ, учителів на проблемі підготовки обдарованої молоді до життєдіяльності в українському суспільстві та її подальшого впливу на результативність функціонування його сфер. Завдання – розкрити актуальні питання підготовки обдарованої молоді до активної життєдіяльності в українському суспільстві.

Аналізуючи проблему підготовки обдарованої молоді до життєдіяльності в українському суспільстві, ми звертаємо увагу на необхідність поглибленого дослідження ученими природи обдарованості, оскільки вона є несповна розкрита у наукових джерелах, хоча зрозуміло: кожна обдарована особистість схильна до творчого мислення, має високу чутливість нервової системи, міцну пам’ять, стійкий інтерес до певного виду діяльності, бажання працювати в сфері своєї зацікавленості. Виходячи з суті поняття «обдарованість», коренем якого є «дар», усвідомлюємо необхідність вивчення походження цього дару, можливостей його розвитку і реалізації у процесі життєдіяльності.

В «Енциклопедії освіти» (2008) подано поняття «обдаровані діти», що містить перерахування окремих їх особливостей, зокрема, таких: «підвищена концентрація уваги», «різноманітність інтересів», «беруться занадто складні завдання», «надчутливі у ставленні

до навколишнього світу», «вразливі у своїх стосунках з оточенням» [2]. Названі особливості притаманні не лише обдарованим дітям, а й молоді, яка здатна до розуміння проблем інших людей, явищ суспільного життя, аналізу різних ситуацій з врахуванням причин їх виникнення, вболівання за перебіг окремих подій та усвідомлення їх наслідків тощо.

Обдарованість дитини та молоді особи важко не помітити, але складніше її зберегти, підтримати, оскільки вона може проявлятися лише за сприятливих умов. Учені вважають провідними факторами формування обдарованої особистості її психофізичний потенціал та позитивний вплив середовища. Біологічні передумови обдарованості вони бачать у задатках, здібностях, схильностях, що сприяють досягненню нею помітних успіхів.

Держава певною мірою опікує обдаровану молодь. Про це свідчить Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо державної підтримки обдарованої молоді» від 24 квітня 2000 року № 612/2000, в якому наголошено на необхідності «активізації роботи спеціалізованих навчальних закладів для розвитку здібностей і обдарувань дітей та молоді, дитячих закладів культури, спортивних шкіл і секцій, позашкільних навчально-виховних закладів...» [6]. У ньому також йдеться і про «збільшення видатків місцевих бюджетів на підтримку обдарованої молоді, забезпечення ефективної діяльності спеціалізованих навчальних закладів (гімназій, ліцеїв, колегіумів, шкіл мистецтв, спортивних шкіл тощо), поліпшення умов їх матеріально-технічного, фінансового і науково-методичного забезпечення...» [6].

Для належної підготовки тих, хто за своїми інтелектуальними даними, особистісним потенціалом, належить до числа обдарованих, важливим є «створення цілісної системи роботи ...» [6]. Не можна не погодитись з такими фактами: на всіх етапах функціонування цивілізованого суспільства обдарованим особистостям належала особлива роль у розв'язанні важливих питань його подальшого розвитку; в усіх сферах життєдіяльності країни перетворення, великою мірою, залежать від бачення обдарованими людьми якості процесів, що протікають; від обдарованих людей здебільшого залежить творення і збереження культурних цінностей у державі.

Обдаровані особистості мають особливі задатки й здібності, здатність до ефективного переосмислення необхідної інформації. Вони можуть успішно здійснювати проєкцію на майбутнє, формувати нові культурні цінності, тому в їхньому житті важливе місце посідає освіта. У процесі розвитку обдарована особистість повинна спрямовуватись на оптимізацію нестандартного мислення, створення атмосфери наукового пізнання навколишнього світу, збагачення різноплановою інформацією. Відповідною має бути і нормативно-правова база. Щодо її оновлення «... планується наступне: розробка та прийняття Закону України «Про освіту» (нова редакція), дистанційну форму навчання в системі загальної середньої

освіти, ресурсні центри дистанційного навчання, авторську школу, загальноосвітній навчальний заклад інноваційного типу (гімназія, ліцей, колегіум), приватну школу тощо» [6].

Існує необхідність в індивідуалізації навчання обдарованої особистості. З огляду на це, має постійно здійснюватись «... підвищення ефективності навчально-виховного процесу на основі впровадження досягнень психолого-педагогічної науки, педагогічних інновацій, інформаційно-комунікаційних технологій...» [5]. На сьогодні виправданою умовою розкриття потенціалу обдарованої молоді є перетворення традиційного навчально-виховного процесу на творчий.

Виникла потреба у повнішому використанні його в межах інформаційних мереж, залученні до педагогічної діяльності талановитих науково-педагогічних працівників та вчителів, особливої уваги яких потребують обдаровані діти та молодь. Не можна не погодитись з тезою: «Бажано, щоб навчання обдарованих дітей будувалося на основі спеціально розроблених програм, що сприяли б повній реалізації їх творчого і інтелектуального потенціалу, дозволяючи уникати односторонності психічного розвитку, а також надмірного психічного навантаження і перевтоми» [2].

У сфері їх життя і діяльності мають враховуватись індивідуальні особливості, здатність до нестандартного мислення, інтерпретації і репрезентації культурних цінностей народу, інакше «... можна потенційну обдарованість просто загубити...» [3]. З метою задоволення в Україні культурно-освітніх проблем молоді, у тому числі й обдарованої, створюються різноманітні програми, проєкти та проводяться заходи. В державі засновано іменні академічні стипендії Президента України, що призначаються молодим митцям, ученим. Існують гранти для обдарованої молоді та підтримки наукових досліджень. Студентам ВНЗ вручають щорічні премії й іменні стипендії Верховної Ради України; малозабезпечених та сиріт наділяють соціальними стипендіями тощо.

Позитивним явищем у справі підтримки обдарованих особистостей стало створення у 1999 році Міжнародної благодійної організації «Фонд сприяння розвитку здібної і обдарованої молоді», метою якого є надання їй допомоги в реалізації здібностей, поліпшенні матеріального становища. Серед завдань Фонду – створення умов для втілення у виробництво й соціальні сфери проєктів, програм, науково-технічних доробок обдарованих юнаків і дівчат; встановлення ділових контактів та обміну досвідом з молодіжними організаціями іноземних держав.

Поряд з якісними змінами у роботі з обдарованими молодими людьми помічаємо ряд питань, що потребують термінового розв'язання. До них відносимо малу кількість ефективних методик, спрямованих на виявлення обдарованої молоді, особливо із сільських шкіл; низький рівень оснащення навчальних закладів телекомунікаційними засобами, відсутність доступу до інформаційної мережі Інтернет; потребує вдосконалення підготовка до майбутньої життєдіяльності тощо.

Підготовці обдарованої молоді до реалізації своїх здібностей сприяють не лише інноваційні технології з оптимізації, інтенсифікації, інтеграції навчання, а й дитячі та юнацькі бібліотеки, мистецькі акції, виставки, покликані впливати на грані її обдарувань.

Бібліотеки тут виконують акумулятивну функцію щодо вивчення запитів обдарованої особистості, забезпечення її духовних інтересів, підтримки починань. Їх завдання полягає в удосконаленні естетичних смаків молоді, за допомогою популяризації шедеврів літератури. Бібліотека стимулює творчість своїх читачів, спонукаючи їх до участі в різних творчих акціях, де кожна дитина або молода особа може відкрити в собі щось нове, оскільки творча діяльність сприяє гармонійному розвитку і формуванню життєво необхідних якостей. Бібліотеки можуть бути підтримкою обдарованим дітям, юнакам та дівчатам через врахування під час планування власної діяльності проведення заходів (можливо спільно із навчальними закладами, виховними установами, іншими структурами, які розміщені поблизу них і бажають співпрацювати), що сприятимуть гармонізації особистості та орієнтації її на майбутню професійну діяльність.

До таких заходів відносимо виставки живопису, кераміки, гобеленів, художніх виробів з текстилю, бісеру, шкіри, фотовиставки непрофесійних митців, які сприяють підвищенню рівня оволодіння прийомами майстерності, методами привернення уваги відвідувачів, зацікавлених такими видами творчості. На виставках доцільно експонувати роботи обдарованих дітей та молоді і їх наставників, що свідчитиме про взаємозв'язок поколінь, передавання досвіду від старших їх представників до молодших.

Останнім часом в Україні проводяться численні мистецькі акції для підтримки молодих талантів, у яких можуть брати участь і проявляти свої здібності обдаровані юнаки і дівчата. Користуються популярністю твори молодих драматургів, вистави акторів-початківців, театри-студії для учнів, творчі клуби, об'єднання для молодих поетів, прозаїків, драматургів, художників тощо.

Мистецтво має унікальні можливості впливу на обдарованих дітей та молодь, тому проведення названих нами заходів необхідно розглядати не тільки в ракурсі їх художньо-естетичного виховання, а, як засіб особистісного розвитку, на основі виявлення індивідуальних здібностей, різнобічних естетичних потреб та інтересів, здатності до духовного та творчого самовдосконалення.

Таким чином, розкриваючи окремі питання щодо підготовки обдарованої молоді до життєдіяльності в українському суспільстві, ми дійшли висновку про необхідність продовження наукових досліджень феномена обдарованості та введення нової інформації у навчальний процес; виявлення нових підходів до пошуку обдарованих дітей та молоді у сільській місцевості; дотримання положень державних документів щодо активізації роботи спеціалізованих навчальних закладів для розвитку здібностей і обдарувань молоді; підвищення ефективності навчального процесу на основі впровадження досягнень психолого-педагогічної науки, педагогічних інновацій, інформаційно-комунікативних технологій тощо; використання інформаційних мереж; підтримки функціонування благодійних організацій, діяльність яких спрямована на допомогу обдарованій молоді; залучення до цієї справи меценатів.

Використані літературні джерела

1. Державна політика у сфері підтримки творчої обдарованої молоді, задоволення культурних потреб молоді / Про становище молоді в Україні: Щорічна доповідь Президентові України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України / Т. В. Безулик, А. І. Білий, Є. І. Бородін та ін. – К.: Гопак, 2006. – С. 292 – 298.

2. Енциклопедія освіти / Академія педагогічних наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

3. *Кульчицька О. І.* Обдарованість: природа і сутність // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: Зб. наук. пр. / За ред. Л. Л. Товажнянського та О. Г. Романовського. – Вип. 3. – Харків: НТУ «ХП», 2002. – С. 253 – 259.

4. *Луговий В. І.* Розвиток творчого потенціалу державно-управлінської еліти // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: Зб. наук. пр. / За ред. Л. Л. Товажнянського та О. Г. Романовського. – Вип. 3. – Харків: НТУ «ХП», 2002. – С. 45–47.

5. Молодь в умовах становлення незалежної України (1991–2011): щорічна доповідь Президентові України, Верховній Раді, Кабінету Міністрів України «Про становище молоді в Україні» – Київ, 2012. – 224 с.

6. Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо державної підтримки обдарованої молоді» від 24 квітня 2000 року № 612 [Електронний ресурс] // Режим доступу [<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/612/2000>].